

A FRANCIA KORMÁNYZÁS ÉS KORMÁNYZATI RENDSZER STRATÉGIAI ÉS INTÉZMÉNYI MŰKÖDÉSÉNEK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

*Nicolas Sarkozy kormányzásának és reform-
politikájának tanulságai Magyarország számára*

KITTA GERGELY

SARKOZY HATALOMRA JUTÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI

SIKERES ELNÖKVÁLASZTÁS, A HATALOM MEGSZERZÉSE

A legutóbbi, franciaországi elnökkválasztás Nicolas Sarkozy számára hozta meg a sikert. Sarkozyt 2007. május 6-án a Francia Köztársaság elnökévé választották. A közvélemény-kutatásoknak megfelelően, a választásokon a szavazásra jogosultak magas számban, mintegy 84,6 százaléknyan vettek részt. Az elnökkválasztás első fordulójában a francia Szocialista Párt (PS) színeiben induló, progresszív politikusnak számító Ségolène Royal a voksok 25,85 százalékát, míg a Népi Mozgalmi Unió (Union pour un mouvement populaire – UMP) jelöltjeként induló, magyar származású Nicolas Sarkozy a támogató szavazatok 31,18 százalékát szerezte meg. A választási kampány két legismertebb politikusán kívül, az első fordulóban a franciák még tíz elnökjelöltre adhatták le voksukat; az első négy, legtöbb voksot kapott politikus azonban az összes szavazat 86 százalékát kapta meg¹. Az elnöki pozícióért folytatott választási küzdelem második menetében a két talpon maradt elnökjelölt közötti támogatottsági olló kis mértékben tovább nőtt. A beérkező, érvényes szavazatok 53,06 százalékát Sarkozyre, 46,94 százalékát Royalra adták le a szavazópolgárok.

1. Táblázat: Elnökjelöltek és a rájuk adott szavazatok aránya a francia elnökkválasztás első fordulójában.

Elnökjelölt	Politikai Párt	Szavazati arány (%)
Nicolas Sarkozy	Népi Mozgalmi Unió (UMP)	31,18
Ségolène Royal	Szocialista Párt (PS)	25,87
François Bayrou	Demokratikus Franciaországért Unió (UDF)	18,57
Jean-Marie Le Pen	Nemzeti Front (FN)	10,44

FORRÁS: GAZDAG (2007, 5).

¹ Gazdag Ferenc (2007) Gall politikai tájkép választások után 2007. Külügyi Hírlevél. Magyar Külügyi Intézet. 2007. július 16. 5. oldal.

NEMZETGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK: ELMARADT A „KÉK HULLÁM”

Franciaországban 2007. június 10-én és 17-én, egy hónappal a Sarkozy számára sikeres elnökválasztást követően került sor a nemzetgyűlési választásokra. Franciaországban a nemzetgyűlési² választás kétfordulós, mindkét forduló egyéni, nincs listás jelölés. Az a jelölt, aki az első fordulóban abszolút többséget szerez, bekerül a Nemzetgyűlésbe. Abszolút többség híján a két első helyen végző jelölt jut tovább a második fordulóba, illetve azok a jelöltek, akik a voksok legalább 12,5 százalékát össze tudják gyűjteni.

A 2007. június 10-én rendezett választások eredményei az UMP győzelmét vetítették előre. Az első fordulóban a Sarkozy vezette jobboldal összesen 45,5 százalékot ért el, míg a baloldalra a választók 39 százaléka adta le a szavazatát. A francia Nemzetgyűlés 577 képviselői helyéből 110 sorsa dőlt el a szavazás első etapjában, ebből mindösszesen egy mandátumot szerzett meg a francia szocialista párt képviselője – vagyis a támogatottsági arányokon egyértelműen az elnökválasztási eredményekből adódó győzteshez húzás tükröződött.

A nemzetgyűlési választások 2007. június 17-én tartott második fordulóját közel negyven százalékos – ez rekord-alacsony arány az V. köztársaság 1958-ban bekövetkezett létrejötté óta – részvétel mellett, többséget szerezve, a jobboldal nyerte meg. Bár a közvélemény-kutatók az UMP akár kétharmados győzelmét valószínűsítették, a francia média által akkortájt csak „kék hullámként” prognosztizált UMP-diadal végül nem következett be – a baloldal az előző választáshoz képest még javított is pozícióin. A francia Szocialista Párt, a Radikális Baloldali Párttal (PRG) összefogva, a korábbi 150 képviselői hely helyett 210 mandátumot szerzett. A Francia Kommunista Párt (PCF) 15, a Zöldek 4 helyet kaptak a törvényhozásban. Az 577 képviselői helyből 345 mandátumot a Nicolas Sarkozy vezette Népi Mozgalmi Unió (UMP) és szövetségese (Új Centrum 22 képviselővel) kaparintották meg, ez pedig 14 képviselői hellyel volt kevesebb, mint az előző választásokon.

.....

² A francia parlament kétkamarás. A Nemzetgyűlés 577 tagú, a Szenátusban 342 képviselő ül.

SARKOZY ÉS A „NYITÁS PROGRAMJA”

INTEGRÁCIÓ A KORMÁNYZATI SZEMÉLYZETPOLITIKÁBAN

Hatalomra jutását követően Nicolas Sarkozy olyan kormányalakításba fogott, aminek karakteres részévé vált a külső politikai versenytársak és a belső ellenzék lekenyerezésén, ismert politikusainak „lízingelésén” keresztüli, közvetett népszerűség-növelés. Sarkozy meghirdette a „nyitás programját”, amelyben hangsúlyos politikai kommunikációs elemmé szerveződött a konszenzusos foratókönyvek előállítására és megvalósítására épülő reformpolitika. Sarkozy kezdetől fogva vallotta, hogy a Franciaország súlyos gazdasági és társadalmi problémáinak megoldása érdekében életre hívott, átfogó reformelképzelések túl kell, hogy mutassanak az aktuálpolitikai csatározásokon, azokat minden pártnak el kell tudni fogadnia. Ebben a szellemben az új elnök kezdetől fogva arra törekedett, hogy ellenfelei közül többeket megnyerjen magának, és rávegye őket politikai programjának támogatására. Sarkozy olyan a pártok szavazótáborait átívelő, új többség kialakítását akarta elérni, ahol nemcsak a szocialista pártból kiábrándult képviselők, de a centristák, a liberálisok, a 68-as generáció tagjai, a chiracisták és mitterrandisták is helyet kaphatnak. A nyitás programjának meghirdetésében és az új többség megteremtésében az államfő szeme előtt a gaulleizmus példája lebegett, azé az eszmerendszeré, amelynek jegyében Sarkozy politikai elképzelései mindig is szerveződtek, és amelyről a következőképpen ír Vallomások című könyvében: „Az összes politikai és társadalmi nézetkülönbségen felülemelkedő gaulleizmus, »Franciaország egyfajta eszméje« jegyében, illetve országunk modernizálásának és átalakításának akarásában a legkülönfélébb származású és társadalmi osztályokból származó franciákat gyűjtötte együvé. Elbűvölt ez a fajta képesség, amely a megszokások, konformizmus és hagyományok áthágásával egy egész országot buzdított a kiválóságra.”³ GUDLIN úgy véli, a De Gaulle-i politikai koncepción

³ Nicolas Sarkozy (2006) *Vallomások*. Budapest. Századvég Kiadó 11. oldal. Mivel a mű a tanulmányban több ízben kerül még idézésre, a továbbiakban a könyvre csak *Vallomásokként* fogok utalni. Nicolas Sarkozy gaulleizmusával kapcsolatban és a politikus tevékenységének úgynevezett „klán-szemléleten” keresztüli megértéséhez ajánlom továbbá: Somogyi Zoltán és Szabados Krisztián (2005) Tornádó – Nicolas Sarkozy politikai pályája. Budapest. Political Capital Füzetek 1. 59-64. oldal.

nyugvó, Sarkozy-féle homogenizációs elképzelésekre az erős francia államba vetett hit is nagy hatást gyakorolt. *„Míg Angliában stabil kétpártrendszer van, Franciaországban – az állam multipoláris jellege miatt – a parlamenten belül rengeteg ideológiai klikk alakult ki, s ez döntésképtelenné tette a rendszert. Franciaországot azért sem hasonlíthatjuk más nagy európai államokhoz, mert egyedülálló módon összetartó ereje nem az azonos nemzeti gyökerekkel rendelkező állampolgárok közösségében rejlik. Franciaország a népek egyvelege, akiket Sarkozy szerint nem a közös múlt, nem a közös kultúra, hanem egy közös politikai építmény tart egyben. Ennek az építménynek köszönhetően egységes Franciaország, amelyben közös az állampolgárok sorsa és akarata. Míg a legtöbb országban a nemzet hozta létre az államot, addig Franciaországban az állam a nemzetet. Éppen ezért az állam feladata az, hogy olyan rendszert működtessen, amelyben a francia nép továbbra is egységes nemzet marad, s amelyben a közös fejlődés és akarat összetart. Mindezek értelmében Sarkozy felfogása szerint Franciaország elképzelhetetlen erős államhatalom nélkül, s de Gaulle-lal egyetértve erős köztársasági elnök nélkül, aki nem más, mint a köztársaság intézményeinek tartópillére.”⁴*

Az elnök ennek a politikai egyöntetűsége és nyitottságra való törekvésnek a jegyében nevezte ki külügyminiszterré a rivális szocialista párt egyik legismertebb emberét, Bernard Kouchner-t, aki a koszovói ENSZ-közigazgatás korábbi feje és Jospin szocialista kormányának elismert tagja volt. Kouchner kinevezése volt Sarkozy talán legjobb húzása, de nem a külügyi tárca új vezetője volt az egyetlen személy, aki korábban más színekben indult a választásokon. A kormányban helyet kapott Ségolène Royal és a szocialista pártvezér, François Hollande közös barátja, Jospin korábbi politikai kabinetjének egyik kulcsfigurája, Jean-Pierre Jouyet is. Jouyet az európai uniós és külügyi államtitkári posztot szerezte meg. Hozzá hasonlóan Sarkozy áthívta kormányába Eric Besson-t, Royal korábbi gazdasági tanácsadóját is, aki a közpolitikák reformjáért felelős államtitkári pozíciót kapta meg.

Sarkozy a nyitás programon keresztül nemcsak a népszerű szocialista politikusokat igyekezett bekebelezni, az ismert nevek elszípkázása az UMP számára politikai konkurenciát jelentő, jobboldali pártok irányából is megtörtént. Az átcsábított képviselők listájára felkerült a centrista François Bayrou támogatói tábo-

⁴ Gudlin Dóra (2007) A De Gaulle-i startvonalról a Sarkozy által kitűzött célíg. Ösztöndíjas tanulmány a Századvég Alapítvány részére. Kézirat. 9. oldal.

rából „átigazolt” Hervé Morin, akinek a köztársasági elnök a Védelmi Minisztérium vezetését ajánlotta fel. Hervé Morin, az UDF korábbi frakcióvezetője 2007. május 29-én, Új Centrum (Nouveau Centre) néven jobb-közép pártot alapított, és nyíltan elismerte, hogy képviselőjelöltjeik Sarkozy szövetségeseiként, illetve a Demokrata Mozgalom⁵ (MoDem – Mouvement Democratique) konkurenseként akarnak bejutni a Parlamentbe. Az Új Centrum végül huszonkét képviselővel bővítette Sarkozy frakcióját. A centrista François Bayrou MoDem-je, Sarkozy sikeres nyitási programjának köszönhetően, végül mindössze három parlamenti helyet kapott a nemzetgyűlésben, sőt a 2008. márciusi helyhatósági választásokon a pártelnök már saját városát Pau-t sem tudta megtartani ellenőrzése alatt.

A gesztusgyakorlás és a mások felé nyitási politikájának meghatározó állomásként Sarkozy régi, jobboldali riválisát, Alain Juppé-t kormányfő-helyettesi székbe emelte. Juppé korábban Chirac kiszemeltje lett volna az utódlásra, ám karrierjének kiteljesítésében nem jött jól, hogy egy nagy botrányt kavart korrupciós ügy miatt a politikust egy évig eltiltották a politikai szerepvállalástól⁶. Sarkozy tudta, hogy szüksége van egy olyan emberre, aki szimbolikus értelemben hidat teremthet a jelenlegi és a korábbi jobboldali vezetés között. Az új pozíció természetesen nem teremtett automatikusan bizalmi viszonyt az államfő és a kormányfő-helyettes között. Régi politikai riválisának mozgásterét Sarkozy úgy próbálta csökkenteni, hogy Juppé nyakára ültette bizalmasait. Juppé körülbástyázása azonban hamar okafogyottá vált. A francia nemzetgyűlési választások második fordulóján a bordeaux-i választókerületében induló képviselőjelölt alulmaradt a szocialisták emberével, Michèle Delaunay-val szemben. Sarkozy és Fillon pedig már korábban világossá tették, aki nem bírja a nép támogatását, vagyis nem kerül be a Nemzetgyűlésbe, annak a kabinetből is távoznia kell.

Szintén a gesztusgyakorlás és a nyitottság elve alapján esett a választás a chiracistának számító Michèle Alliot-Marie-re, akit a Belügyminisztérium élére nevezet ki Sarkozy.

⁵ Az Giscard d'Estaing alapította UDF utódpartja, amit Bayrou az elnökválasztás két fordulója között hívott életre.

⁶ Chirac 1977 és 1995 között volt Párizs polgármestere. A vád szerint ebben az időszakban partja, a konzervatív Mozgalom a Köztársaságért úgy szerzett támogatást, hogy az önkormányzat fiktív állásokban alkalmazott pártemberekkel, akik ezután jövedelmük egy részét a pártjukhoz utalták vissza. Chirac tagadta, hogy törvényt sértett volna, amellet kardoskodott, hogy a pártok finanszírozására vonatkozó jogszabályok nem voltak világosak abban az időben. Ugyanebben az ügyben találták vétkesnek 2004-ben Chirac közeli szövetségését, Alain Juppé, volt miniszterelnököt.

Az elnök akkor is folytatta az új többség politikáját amikor később kabinetjét 32 tagúra növelve új államtitkári posztokat hozott létre. Többek között ekkor jutott fontos kormányzati pozícióba Jean-Marie Bockel, Mulhouse szocialista polgármestere, aki a Külügyminisztériumba került, majd a védelmi tárcánál lett államminiszter. A centrista André Santini a Költségvetési Minisztérium közalkalmazotti ügyekkel foglalkozó államtitkára lett, míg Valérie Létard, szintén centrista szenátor szolidaritási államtitkári posztot kapott a Munkaügyi Minisztériumban.

Sarkozy jobboldali „nyitás programja” sok tekintetben hasonlít Orbán Viktor sokszor „egy a tábor, egy a zászló” szlogennel fémjelzett, integrációs politikájához. Senki nem állíthatja, hogy Sarkozy a magyar példát másolta volna, a megfontolások egyöntetűsége mégis szembetűnő – nyilvánvalóan nem minden téren. Magyarországon ugyanis mindeddig nem volt (és a tapasztalatok alapján nem is nagyon lesz) példa arra, hogy hatalomváltás esetén a győztes kormányerők a politikai riválisaiktól csábítsanak át ismert és elismert politikusokat. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a Fidesz pártszövetséggé történő átalakítása, és a szövetség holdudvarában olyan emberek megjelenése, mint például Pozsgay Imre, Szűrös Mátyás vagy Csintalan Sándor szintén bizonyos értelemben a nyitás jegyeit hordozták magukon.

Sarkozy számára a politikai ellenfelek nyitás programján keresztüli kormányzati szerephez juttatása nyilvánvalóan a de gaulle-i alapokon szerveződő, erős fél-elnöki rendszer sajátosságai miatt volt könnyebben kivitelezhető. Abban a francia kormányzati szisztémában, ahol a miniszterek köztársasági elnöknek való alárendeltsége – alkotmányos értelemben – jóval markánsabban jelenik meg, mint a Magyarországon megszokott kormányfő-kormánytagok közötti függőségi viszony, ott magától értetődően kisebb a valószínűsége annak, hogy a kabinetbe invitált, politikai riválisok a kormányzati munka kerékkötőjévé válnak.

Nyilvánvaló az is, hogy Sarkozy nyitás programját nemcsak a reformok végrehajtásához nélkülözhetetlen konszenzuskeresés, de – a többplatformos, francia jobboldal egy táborba olvasztásán túlmenően – a baloldal elbizonytalanítása is motiválta. Sarkozy felismerte, hogy ha nem tudja „ellehetetleníteni” ellenlábasait, akkor jobb, ha megnyeri őket magának. Sarkozy tudta, hogy a Szocialista Párt Lionel Jospin kormányfő 2002-es fiascoját a 2007-es választásokra sem tudta igazán kiheverni, a baloldal UMP-vel szembeni kudarca – főleg Royal sikertelen elnökválasztását követően – ezért előre borítékolható volt. Az államfő jól látta, hogy: *„a szocialista párt bármennyire is uniformizált, erősen megosztott. Az UMP ez-*

zel szemben többrétegű, de egységes”,⁷ így Sarkozy ajánlatának elfogadása az átcsábított szocialista képviselők részéről nem jelentett túl nagy politikai kockázatot.

Nicolas Sarkozy azt is előre látta, hogy a François Bayrou vezette Demokrata Mozgalom hosszú évek óta pusztán a jobb-közép kistestvér szerepét játszotta, a politikai palettán elfoglalt örökös harmadik helybe pedig nem minden párttag akart beletörödni. Sarkozy kezdettől fogva bízott abban, hogy a személyes karrierépítés lehetősége felülírja a centrista pártlojalitást, és ebben igaza is lett. A Sarkozy által képviselt nyitás programjának következtében Bayrou elvesztette nemzetgyűlési helyeinek többségét, végül egész pártját kénytelen volt újrapozicionálni. Bayrou szakított a jobboldali kistestvér szereppel, nyitott a Szocialista Párt felé, és nyíltan kritizálni kezdte Sarkozy-t és kormányát. A MoDem-mel kapcsolatos helyzetértékelés azért tanulságos, mert a párttal történetek kísértetiesen hasonlítanak a magyarországi MDF-éhez. Népszerűségvesztését látva, a francia MoDem-hez hasonlóan, az MDF erős centrista kommunikációt kezdett, túlélése érdekében változtatott a Fideszhez fűződő viszonyán, egyúttal mindkét nagy pártot ostromolni kezdte, de úgy, hogy közben több esetben gesztusokat tett a szocialistáknak. Üzenetei megformálásakor az MDF egyre kevesebbet hivatkozott jobboldaliságára, helyette középutas, ellenzéki pártként igyekezett definiálni magát. Az újrapozicionálás ma már a választói percepciókban is tükröződik. A Századvég és a Forsense politikai értékválasztásra és az azzal kapcsolatos választói magatartásra irányuló kutatásai szerint például a választók többsége a Magyar Demokrata Fórum vezetőit, Dávid Ibolyát és Herényi Károlyt inkább már a baloldali politikusok kategóriájába sorolja.⁸ Az eddig látottak alapján, a következő időszakban hasonló kommunikációt tervez megvalósítani a MoDem is.

INTEGRÁCIÓ A KORMÁNYZATI INTÉZMÉNYRENDSZERBEN

Nicolas Sarkozy 2007. május 18-án mutatta be kormányának tagjait. A kormányfő Sarkozy legközelebbi bizalmasa és tanácsadója, a mérsékelt konzervatívnak tartott François Fillon lett, akinek fontos szerep jutott az elnök által tervezett foglalkoztatási és szociális reformok társadalmi elfogadtatásában. Szintén az elnök

⁷ Vallomások 194. oldal.

⁸ Lásd például: „Tovább romlott a kormánypolitikusok népszerűsége” Közvélemény-kutatás, sajtóközlemény, Századvég Politikai Elemzések Központja, 2008. május 21. <http://www.szazadveg.hu/kutatas/alap.php?id=893>

támogatójának számított **Eric Woerth**, aki az UMP pénztárnoki posztjáról avanszált közpénzügyi államminiszterré. **Brice Hortefeux** Sarkozy leghűségesebb embereinek egyike, az immigrációs és identitásügyi tárcát kapta. Az észak-afrikai bevándorlók gyermekeként született Rachida Dati megkapta az Igazságügyi Minisztérium vezetését.

A Bordeaux-i vereség után távozó Juppé utódja a befolyásos gazdasági, pénzügyi és foglalkoztatási tárca éléről érkező Jean-Louis Borloo lett; ő volt az egyetlen, aki a Villepin-kormányból átörökölhette pozícióját. Borloo-t Christine Lagarde korábbi mezőgazdasági miniszter-asszony váltotta bársonyszékében, az agrártárcát pedig Michel Barnier volt európai biztos és korábbi külügyminiszter vette át tőle (Barnier volt az egyedüli, aki új szereplőként jelent meg a kormányban választások második fordulóját követően). Az új elnök munkaügyi miniszterré Xavier Bertrand-ot, oktatásügyi miniszterré Xavier Darcos-t nevezte ki. A kutatásért és felsőoktatásért felelős tárcát Valérie Pécresse, a sport- és ifjúsági ügyek kezelésével is megbízott egészségügyi tárcát Roselyne Bachelot-Narquin kapta meg. A település- és lakásügyi miniszter Christine Boutin, a kulturális tárca első embere Christine Albanel lett.

2. Táblázat: Az első Fillon-kormány miniszterei.

Miniszterek	Terület
François Fillon	kormányfő
Brice Hortefeux	bevándorlás, nemzeti identitás, integráció
Christine Lagarde	gazdaság, foglalkoztatás
Rachida Dati	igazságügy
Bernard Kouchner	külügy, európai ügyek
Michèle Alliot-Marie	belügyek
Michael Barnier	agrárrium
Xavier Bertrand	társadalmi kapcsolatok, munkaügy, szolidaritás
Xavier Darcos	oktatásügy
Valérie Pécresse	kutatás és felsőoktatás
Hervé Morin	honvédelem
Roselyne Bachelot-Narquin	egészségügy, fiatalügy, sport
Christine Boutin	település- és lakásügy
Christine Albanel	kultúra, kommunikáció (kormánysszóvivő)

Miniszterek	Terület
Eric Woerth	Közpénzügyek, költségvetés
Jean-Louis Borloo	Környezetvédelem és –fejlesztés, kormányfő-helyettes

FORRÁS: [HTTP://WWW.PREMIER-MINISTRE.GOUV.FR](http://www.premier-ministre.gouv.fr)

Az új kormány összetételét illetően nem is az említett nevek a fontosak, hanem az, hogy az újonnan felálló kabinet – a kormányfő mellett – 15 miniszterből és 5 államtitkárból állt össze, vagyis Sarkozy – korábbi ígéretéhez híven⁹ – radikálisan átszabta, csaknem megfelezte a kormány méretét. A párhuzamosságok kiszűrésének szándéka és a koncentráltabb feladatvégzés elve más organizációs kérdésekben is megmutatkozott. A kampányban elhangzott vállalásoknak és a megváltozott körülményeknek megfelelően, Sarkozy két új minisztériumot is létrehozott: az egyik a Bevándorlási, Integrációs, Nemzeti Identitás és Fejlesztési Együttműködés Minisztériuma, a másik az összevont Környezetvédelmi, Fenntartható Fejlődési és Területfejlesztési Minisztérium lett. Az államfő azért hozott létre új tárcaakat, mert szerinte a korábbi kormányzati intézményrendszer nem tudott kellő mértékben alkalmazkodni a Franciaországot érintő globális kihívásokhoz. A feltárt átfedések megszüntetése okán a köztársasági elnök újraszervezte és racionalizálta a minisztériumoknál folyó munkát. Sarkozy elnöki munkáját megelőzően az immigrációs ügyeket például egyszerre négy tárca intézte, amelyek felelősége, illetve hatás- és feladatkörei nem voltak megfelelően tisztázva. A vízumok és menedéjkogi kérelmek a Külügyminisztériumba futottak be, ezzel szemben a bevándorlók társadalmi beilleszkedéséért már a Szociális Minisztériumban feleltek. Az illegális bevándorlás megfékezéséért folytatott kormányzati munka koordinálása a Belügyminisztérium dolga volt, az állampolgárság odaítéléséről viszont csak az Igazságügyi Minisztériumban születethetett döntés.

Hasonló esetlenségek nehezítették a klímaváltozás kedvezőtlen következményeinek kivédésére irányuló kormányzati tevékenységet. Sarkozy már elnökké választása előtt kijelentette, hogy a globális felmelegedés ellen nem léphet fel eredményesen egy olyan környezetvédelmi tárca, amelyik – konkrét jogi és hatalmi eszközök híján – legfeljebb szándéknyilatkozatokat tehet a környezet megóvásáért. Ezért, amint hatalomra került, Sarkozy a kibővített és több, korábban nem

.....
⁹ Vallomások 161. oldal.

létező szankcionálási és döntési képességgel is felruházott környezetvédelmi tár-
cára bízta az energia-, a közlekedéspolitikai alakításának, illetve az infrastruktúra
és ipari szennyezés ellenőrzésének feladatát.

INTEGRÁCIÓ A KORMÁNYZATI KOMMUNIKÁCIÓBAN

Sarkozy nemcsak egyes politikai riválisokat, de a konkurens politikai pártok re-
torikáját, szakpolitikai kommunikációját és ismertebb szimbólumait is igyekezett
átvenni, és az UMP sajátjának tekinteni. A francia jobboldal „egy a tábor, egy a
zászló” alapon történő újraszervezése még a választások előtt megkezdődött,
amikor Sarkozy a Nemzeti Front táborának szavazóit a jobboldal számára fontos
állampolgároknak nevezte. A radikális jobboldali szavazatok megszerzését céloz-
ta az is, hogy Sarkozy nem riadt vissza a szélsőségeseknek szimpatikus intézkedé-
sek tervbeiktatásától, például a bevándorlási politika szigorításától. Sarkozy koc-
kázatot vállalt¹⁰, de nyert: a parlamenti választásokon a Nemzeti Front már be sem
került a Nemzetgyűlésbe; a második fordulóban az egyetlen talpon maradt jelölt,
maga Jean-Marie Le Pen is elvérzett, pedig a pártvezető 2002-ben még az elnök-
választás második fordulójáig menetelt.¹¹ Sarkozy olyan sikeresnek bizonyult a
szélsőjobb felmorzsolásában, hogy a Nemzeti Frontnak 2008 januárjában már a
párt szimbolikus, Saint-Cloud-i főhadiszállását – alakja miatt az úgynevezett Nagy
Hajót – is el kellett adnia.¹²

Az új többség politikájához hozzátartozott a baloldali programpontokból való
csemegézés is. Sarkozy – elnyomva az őt totális piacpártisággal vádoló politiku-
sok hangját – a kampány alatt a külföldi tőke franciaországi térdnyerésének megál-
lítását tűzte zászlajára. Sarkozy tulajdonképpen már pénzügyminiszterként kiállt
a francia nagyvállalatok állami dotálásának fenntarthatósága mellett, és mivel az

¹⁰ *Vallomások* című könyvében a politikai kockázatról és dilemmáról így ír Sarkozy: *Amikor a ki-
választáson alapuló bevándorlás-politikára vonatkozó javaslatommal állok elő... azzal vádolnak,
hogy az ország lakosságának közhangulatát Le Pen szája íze szerint akarom átformálni. Amikor azt
az észrevételt teszem, hogy senkit sem kötelezhetünk arra, hogy Franciaországban éljen, de ha egy
országba befogadnak valakit, akkor annak tisztelnie kell, ha lehetséges, még szeretnie is kellene azo-
kat, akik őt befogadják, akkor nem kevesebbel, mint idegengyűlölettel vádolnak meg.* (105-106. ol-
dal).

¹¹ 2007. június 17. „Marine Le Pen battue”, *Le Monde*, http://www.lemonde.fr/web/recherche_breve/1,13-0,37-994487,0.html

¹² 2008. január 10. „Le Front national va vendre son siège”, *Le Monde*, http://www.lemonde.fr/web/recherche_breve/1,13-0,37-1019981,0.html

európai versenyjogi biztosnál olyan nemzeti mamuttársaságok kormányzati megsegítése mellett lobbizott, mint pl. az Alstom, a Sanofi vagy az Aventis, sokan az intervencionalista vagy nacionalista bélyeget sütötték rá. Sarkozy azonban nem félt az általa pártfogolt szubvenciók gyakorlatot kritizáló hangokat „szemellenzősként” és „dogmatikusként” aposztrofálni, sőt kijelentette a „francia ipar büszkeségeinek”, „gyöngyszemeinek” megmentése, illetve a francia munkavállalók bajba került vállalkozások talpra állításán keresztüli védelme, kifejezetten az állam feladata.¹³ Sarkozy ezek mellett kampányolt például a nők és a francia „munkások” alkotmányos védelme érdekében is. Ezek a hagyományosan baloldali témák korábban a szocialisták és Ségolène Royal személyes programjának súlyponti elemeit képezték. Hasonlóan a baloldali szavazók kegyeit kereste Sarkozy azzal az ötlettel, hogy a reklámokat tiltsák ki a közszolgálati televíziókból, az ezáltal generált bevételkiadást pedig a kereskedelmi televíziók, a mobil- és internetszolgáltatók adójának emelésével kompenzálják. Jobboldali részről ezek a felvetések Franciaországban sokáig tabutémának számítottak, Sarkozy azonban nem nyugodott bele, hogy bizonyos kérdéseket a Szocialista Párt kisajátított magának. Még elnökválasztási kampánya előtt erről így ír: *„Harminc, a politikában eltöltött esztendő alatt az a szilárd meggyőződés alakult ki bennem, hogy egy kiegyensúlyozott politikai irányvonal képviseléséhez arra van szükség, hogy a politikus a programja számára előbb saját természetes szavazóbázisát biztosítsa, azt megerősítse, majd pedig vállalkozzon annak kiszélesítésére... Véleményem szerint a jobboldal évek óta tartó gyengülésének oka pedig abban keresendő, hogy a jobboldal saját legnagyobb hibájaként azt rója fel magának, hogy nem lehet baloldali.”¹⁴*

Természetesen az államfő nem pusztán szavazóbázisának kiszélesítésére, hanem politikai ellenfeleinek politikai kommunikációs értelemben vett ellehetlenítésére is törekedett. Sarkozy például azzal, hogy beszédeiben Párizsra rendszeresen mint Franciaország kulturális és gazdasági ütőere hivatkozott, annak a szocialista Bertrand Delanoë-nek a befolyását igyekezett relativizálni, aki a helyhatósági választásokon sikerrel tartotta meg a fővárost a Szocialista Pártnak, ezzel pedig kivívta magának a jogot, hogy 2012-ben Royal párton belüli kihívója legyen.

¹³ Vallomások 75-85. oldal.

¹⁴ Vallomások 41. oldal.

Sarkozy a MoDem-től is vett át programelemeket, sőt azzal, hogy például a genetikailag módosított kukorica franciaországi importját illetően a tiltás mellé állt, vagy a környezetvédelem stratégiai fontosság kezdte hangsúlyozni, bizonyos mértékig a zöldek vitorlájából is kifogta a szelet. Összegezve tehát, a sarkozizmus egyik fontos ismertetőjegyévé vált, hogy az elnöki program megpróbálta magába olvasztani a konzervatív rendpárti, a nemzeti protekcionista, a neoliberais, a neokonzervatív, a szocialista és zöldpárti politikai kommunikáció és szakpolitikai agenda választók körében népszerű ismérveit.

Hasonló, a szavazóbázis kiszélesítését célzó kommunikációs fogásokat – többkevesebb sikerrel – rendszerint a Fidesz és az MSZP is alkalmazni próbál. Az egészségügyi reformmal kapcsolatos egyes kérdések népszavazáson való magas elutasítottsága például azt jelezte, hogy a Fidesz a saját oldalán tudta mozgósítani az MSZP-tábor jelentős részét. Vannak és voltak azonban olyan témák, amelyeket a pártok és emblematikus vezetőik képtelenek átvenni politikai ellenfeleiktől. A jelek szerint Gyurcsány Ferenc új, baloldali polgárosodásról szóló gondolatai teljesen hidegen hagyták az MSZP választóit, míg Orbán Viktor többszöri próbálkozás után sem tudta hatékonyan megszólítani a szocialisták hagyományos szavazóinak számító munkásosztálybeli választói közönséget.

De ha már a francia és magyar viszonyok ismételt összevetésébe foguk, talán érdemes megemlíteni, hogy a választói üzenetek univerzalizálásán keresztül szavazói tömegek kiszélesítésére, egyetemesítésére ható politika (Franciaországban) nem szükségszerűen populista politika. Nálunk – legyen szó a politikai élet jobb vagy akár baloldaláról – a mindenkori politikai ellenfelek szemében bevetté és divatossá vált a generális politikai kommunikációs üzenetek populistának minősítése. Magyarországon mára teljesen feloldódtak a populista és a homogenizációs politika közötti határvonalak; valójában igen kevés választópolgár lenne képes megmondani mi a populizmus, és mi nem az.

SARKOZY ÉS A REFORMOK

ÁLTALÁBAN A REFORMOKRÓL

Magyarország és Franciaország gazdasági és társadalmi tekintetben is hasonló problémákkal küzdenek. Mindkét országban magas az államadósság és az államháztartás hiánya. Mind Magyarországon, mind Franciaországban a közigazgatás átalakításából, a korábban kivívott előjogok felszámolásából fakadó feszültségek csillapításával kell a kormánynak szembenéznie. Mindkét uniós tagállam esetében növekszik az aktív keresőkre jutó eltartottak száma, a döntéshozóknak ezért a szociális ellátórendszerek reformjával, a jóléti szolgáltatások újragondolásával, de legfőképpen a foglalkoztatás növelésének elkerülhetetlenségével kell számot vetniük. A párhuzamosságokból adódóan különösen fontos lehet a francia reformpolitika kapcsán körvonalazódó és Magyarországra vonatkoztatható tanulságok levonása, de érdekes lehet a magyar és a francia reformpolitika közötti, főbb eltérések megvilágítása is.

Nicolas Sarkozy elnöki pályafutásának kezdetétől fogva a változtatás szükségességét hangsúlyozta, és mélyreható reformok elindítását szorgalmazta. Sőt, Sarkozy már jóval a választások előtt arról győzködte a választókat, hogy a reformok szükségességét nemcsak a politikai elit, hanem egész Franciaország érzi. „A franciák igenis tisztában vannak a reformok szükségszerűségével, és készek is azokra¹⁵... A franciák nem félnek a változástól. Várják a változást.”¹⁶ – írja Sarkozy. Az államfőnek csak részben volt/lett igaza. A kevésbé jelentős reformintézkedéseket a franciák valóban támogatták, de a mélyreható változásokat ígérő jogszabálytervezetek már bejelentésükkor széles társadalmi elégedetlenséggel kellett találkozniuk. Alig fél évvel az elnöki mandátum megkezdését követően, 2007 novemberében már egyszerre tüntettek a változások ellen a párizsi közlekedési vállalat, a gázművek, a francia vasúttársaság dolgozói, akikhez kisvártatva a villamos művek, a közalkalmazottak és a nagyobb felsőoktatási autonómiától rettegő diákok ezrei csatlakoztak. A reformok megvalósítása terén Nicolas Sarkozy azonban nem akart és nem is fújhatott visszavonulót, hiszen – a bőkezű szocialista vá-

¹⁵ Vallomások 30. oldal.

¹⁶ Vallomások 173. oldal.

lasztási programmal szemben – éppen a kiábrándító őszinteségével és a megszorítások elkerülhetetlenségének vizionálásával nyerte meg a választásokat. Sarkozy ragaszkodott a kormányzati tervekhez, és azzal védekezett, hogy Franciaországban nincs olyan ember, akitől elnökké választása előtt ő vagy az UMP elhallgattatna, hogy a változások nem lesznek könnyűek, így – az elnök szerint: megválasztásakor a franciák személyével együtt reformjait is elfogadták. *„A franciák jóváhagyták ezeket a reformokat. Én semmit nem rejtettem véka alá a választások előtt”* – hangzott el az elnök egyik, 2007. november 13-án, az Európai Parlamentben elhangzott felszólalásában. Ennek a kommunikációs üzenetnek a súlykolásával az elnök sikerrel védte ki a reformpolitikáját ért, első támadásokat. Noha a tüntetések miatt 2007 novemberében jóformán egész Franciaország megbénult, a közvélemény-kutatások tanúsága szerint az általános munkabeszüntetések után egy héttel a lakosság többsége újfent elismerte a tervezett kormányzati intézkedések szükségességét. A sikeres válságkommunikáció ellenére a reformok korábban ígért lendülete azonban megtört, Sarkozy és az UMP támogatottsága pedig csökkenni kezdett. Sarkozy népszerűségvesztéséhez az is nagyban hozzájárult, hogy – eltérően a megszokottól – az elnök a magánéletének intim részleteit is hagyta a nyilvánosság elé tárni. Sarkozy előtt a francia elnökök – pozíciójuk integratív, az egész államot reprezentáló jellege miatt – kizárólag nemzetstratégiai fontosságú kérdésekben nyilatkoztak meg. Az új elnök azonban szakított ezzel a tradícióval, megszólalásait nem különleges esetekre, nem pusztán kormányzati irányelvek, programok meghirdetésére korlátozta. Sarkozy életrajzírója, CATHERINE NAY erről így ír: *„François Mitterand takaréklángon égett, Jacques Chirac elefántcsonttoronyba zárkózott, Nicolas Sarkozy kitárulkozik a nyilvánosság előtt...új stílus, új hanghordozás, felgyorsult ritmus, mindenütt jelenvalóság...azzal, hogy minden ügyel személyesen is foglalkozik, azt a látszatot kelti, hogy minden-minden kiemelt fontosságú.”¹⁷* A stílusváltásra a francia és a nemzetközi sajtó fokozott figyelemmel reagált. A franciák új elnökük privát életének minden – botrányossá nagyított – részletébe betekintést nyerhettek, ami elterelte a figyelmet a valóban fontos társadalmi és gazdasági problémákról, ugyanakkor nem használta a reformok kommunikációjának sem.¹⁸

.....

¹⁷ Catherine Nay (2007) Sarkozy, avagy a vágy hatalma – Politikusi életrajz. Budapest, Aeternitas. 15. és 17. oldal.

¹⁸ Csak az említés szintjén néhány eset: például Sarkozy luxusjachton nyaralt családjával, miközben a kampány során azt mondta egy apátságban, félrevonultan pihenni majd ki a választások fáradalmait. A G8-ak heilighendami csúcstalálkozóján Sarkozy állítólag illuminált állapotban lépett

Sarkozy későn vette észre, hogy a megszokásain csak apró lépésekben változtatni képes, az elnöki rítus-politizálást mélyen tisztelő francia társadalomnak túl gyors volt az a tempó, ahogy szakítani próbált a hagyományos elnöki szerepfelfogással. MARC ABÉLÈS a francia politikai, képviseleti kultúra sajátosságainak ecsetelése közben a következőképpen fogalmaz: [a szimbolikus politikai cselekvés és a privát szféra szétválasztása érdekében] „A hatalom mind a hagyományos királyságokban, mind az amerikai mintájú elnöki rendszerekben bonyolult szertartásrendet dolgoz ki a maga számára, és ezzel egyszerre megteremti a látványt, illetve a távolságot – a kormányzás művészetének eme elengedhetetlen tartozékait.”¹⁹ Sarkozy azonban túl nagy elánnal látott neki a jótékony „távolság” áthidalásának, és unalomig ismételt szappanoperává degradálta az elnöki „látványt”. A TNS-Sofres közvélemény-kutató intézet 2008. január végén közölt felmérése kijózanítóan rámutatott, hogy a médiának való kitettség, az elnök botránnyai és a reformok megértetésében való elnöki mulasztás sokat ártottak Nicolas Sarkozy és a kormány imázsának. A kutatásban a megkérdezettek 93 százaléka nyilatkozott úgy, hogy Sarkozy szerelmi életével kapcsolatban túlságosan is sok híradás lát napvilágot. A népszerűségvesztés a 2008. márciusban rendezett helyhatósági választások eredményén is egyértelműen meglátszott.

Az önkormányzati szavazáson a szocialisták nemcsak hogy sikerrel tartották meg hagyományos erősségeiket (Párizs, Lyon, Lille), de a jobboldali „bástyák” jelentős része (pl. Caen, Metz, Reims, Amiens, Rouen, Angers) is ellenzéki kézre került. A jobboldali veszteségek legnagyobbika az 1971 óta UMP-s vezetésű Toulouse és az 1995 óta kormánypárti polgármester által irányított Strasbourg szocialistáknak történő, kényszerű átengedése volt. Az UMP-nek épphogy sikerült megtartania Marseille-t, Le Havre-ot és Bordeaux-t. A szocialista politikusok az eredményt természetesen rögtön a Sarkozy és politikája elleni büntetőszavazatként értékelték, ezért Ségolène Royal a kormányt addigi reformpolitikájának azonnali feladására szólította fel. Jean-François Copé, az UMP nemzetgyűlési frakcióvezetője ugyan elismerte a vereséget, de visszautasította, hogy a szavazás közvetlen kormányzati kritika lenne. Sarkozy hasonlóan gondolkodott. Az elnök – nagyon taktikusan – azt nyilatkozta, hogy a választók nem az UMP-t és a reformpolitikát, hanem az ő rossz államfői stílusát kárhoztatták, ezzel az üzenettel az államfő nemcsak

.....
a nyilvánosság elé. Sarkozy válása és a topmodellel, Carla Brunival folytatott kapcsolata szintén a média érdeklődésének homlokterébe került

¹⁹ Marc Abélès (2007) Az állam antropológiája. Budapest. Századvég Kiadó. 141. oldal.

a kormányát ért kritika élet tompította, de bizonyos értelemben tabula rasa-val indított a reformok továbbvitelének útján.

A helyhatósági választásokat követő időszak tapasztalatai sorra azt mutatták, hogy a reformintézkedések közül a franciák többnyire azokat voltak hajlandóak elfogadni, amelyek további kedvezményeket jelentettek számukra, a korábbi helyzethez képes többen vetették el viszont azokat, amelyek a kedvezményekért cserébe – bizonyos társadalmi csoportok körében – szigorításokkal és a szerzett előjogok megnyirbálásával jártak. A választók egyöntetűen kiálltak például amellett, hogy a hagyományos 35 órás munkahét felett vállalt túlórák a normál órabéternél magasabb jövedelmet jelentsenek a munkavállaló számára²⁰, emelkedett viszont azoknak a száma is, akik szembehelyezkedtek az elnök azon reformelképzelésével, hogy a 35 órás kötelező munkahetet idővel közelítsék a más uniós tagországban szokásos, 40 órás munkahéhoz. Világos, hogy a reformintézkedés célja, hogy további munkára ösztönözze a francia munkavállalókat, azzal azonban, hogy a munkaerőpiaci reformnak eddig csupán az alkalmazottakra nézve kedvező részét sikerült a társadalommal elfogadtatni, a reform a kezdeti célokkal éppen ellentétes hatást váltott ki. Az ilyen és ehhez hasonló visszasságok nyomán az elnök megválasztásának egyéves évfordulójára készült felmérésben a franciák 66 százaléka mondta azt, hogy elégedetlen Sarkozy politikájának eredményeivel, és 62 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy az államfő nem tartotta be választási ígéreteit. A válaszadók 63 százaléka elégedetlen volt azzal, ahogy Sarkozy betölti az elnöki pozícióját.

Habár az elégedetlenek száma nőtt Franciaországban, a reformintézkedések többsége még az elnök szimpátiaindexének visszaesése ellenére is többségi, társadalmi támogatottságot élvez²¹. Legitimációs szempontból tehát a reformidőszakot jellemző társadalmi percepciók merőben más helyzetet írnak le, mint Magyarországon. Nálunk ugyanis nemcsak a miniszterelnök népszerűsége döntött negatív rekordot, de a 2008. március 9-én tartott népszavazáson a reformintézkedések is határozott társadalmi elutasítottságra találtak. A francia példa azonban bizonyítja, hogy ez utóbbi, kétségtelenül egymásra ható, két folyamat között legfeljebb igen valószínű, de semmiképpen nem szükségszerű a közvetlen összefüggés. Ugyanezt a megfigyelést a politikai vezetők és politikai környezet

.....

²⁰ A reformintézkedés 18 millió francia munkavállalót érintett. A túlóra heti 43 óráig 15 százalékkal, azon felül 50 százalékkal több jövedelmet jelent a normál, kötelező órabéternél.

²¹ Ezt alátámasztandó lásd a függelék (A, B, C és D) diagrammjait.

relációjában úgy fogalmazhatjuk újra, hogy a politikai élet személyközpontúvá és vezérelvűvé válása ellenére, a politikusi személyiség és szerepfelfogás társadalmi megítélése nem mindig esik egybe a politikus által képviselt politikáéval.²²

A POLITIKAI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS AZ ALKOTMÁNY REFORMJA

Jelen tanulmányban nem térek ki Sarkozy mindenegyves reformjavaslatára, inkább a hatalommegosztás és a kormányzat intézményes és stratégiai kérdései szempontjából jelentős alkotmányos reform kérdésével foglalkozom.

Franciaországban évszázadok óta problémát jelent a különböző hatalmi ágak közötti egyensúly megteremtése. GAZDAG FERENC szerint a francia modellre jellemzően a végrehajtó és a törvényhozói hatalom mindig más-más súlyt képviselt. A Harmadik és a Negyedik Köztársaság politikai berendezkedése az erős alkotmányos jogkörökkel felruházott Nemzetgyűlés (Assemblée Nationale) és a gyenge végrehajtó hatalom egyenlőtlenségét hozta magával. 1958-tól Charles De Gaulle tábornok átrendezte a struktúrát, az V. Köztársaságot, a megizmosított végrehajtó hatalom (L'exercice solitaire du pouvoir) és a meggyengített Nemzetgyűlés mellett, erős elnöki hatalom kezdte fényjelezni. Noha azóta a prezidencialitás tekintetében történt némi befolyáscsökkenés²³, Franciaországban a mai napig az államfő a politikai hatalom legfőbb megtestesítője, a köztársasági elnök különleges jogkörökkel rendelkezik.²⁴ Az elmúlt fél évszázadban, miközben a parlamentáris rendszer folyamatos átrendeződést mutatott a rendkívül erős fél-elnöki rendszer irányába (présidentialisation du régime), addig az alkotmány szövege nem követte a változásokat. A gyakorlat és a felsőbb szintű francia jogszabályok közötti harmonizáltság hiányából adódóan ma Franciaországban az elnöki jogkör, illetve az államfő és a különböző hatalmi ágak közötti viszony jelentős részben a szokásjogon alapul – ebből kifolyólag a rendszer, bár úgy tűnik teljes mértékben működőképes, az a törvény betűje által azért nem teljesen legitimált. Csak, hogy egy pél-

²² Ez utóbbi téma kapcsán ajánlom: pl. Cszimadia Ervin (2006) Politikai vezetők és politikai környezet I. Miniszterelnöki változásmoделlek Európában és Magyarországon. in. Politikatudományi Szemle. 2-3. szám. 25-35. oldal. Továbbá, Körösenyi András gondolatai a prezidencializációról: Körösenyi (2006) Mozgékony patthelyzet. in.: Gombár Csaba (szerk.) Túlterhelt demokrácia – Alkotmányos és kormányzati alapszerkezetünk. Budapest, Századvég Kiadó, 26-36. oldal.

²³ Például a 2000. október 2-án elfogadott, Chirac által eszközölt alkotmánymódosítás értelmében az addigi 7 éves elnöki mandátumot öt évre szűkítették, így azt – a kohabitációs időszakok kivétele érdekében – hozzáigazították a ötéves parlamenti ciklushoz.

²⁴ Gazdag Ferenc (2007) 3. oldal.

dát említsünk: íratlan szabály és az ötven éve érvényben lévő, pártkonszenzussal elfogadott szokásjog kategóriájába eső jogosítvány, hogy politikai pártállás azonosság esetén a köztársasági elnök által kinevezett miniszterelnök a végrehajtó hatalom feje, aki az elnök által meghatározott politika végrehajtója. Ezt a viszonyrendszert az 1958. október 4-én rendezett népszavazáson a francia szavazók 80 százaléka által támogatott alkotmány szövege azonban nem fekteti le világosan. Az is érdekes, hogy a most átírni kívánt De Gaulle-i alkotmányt a törvény szerint csak a IV. köztársaság parlamentje lett volna jogosult átszabni, bármilyen furcsa is tehát, egyes értelmezések szerint maga az V. Köztársaság és annak alkotmánya is a konstitucionális kereteken túlmenően került kialakításra.²⁵ Az V. köztársaság vívmányait ennek ellenére soha senki nem kérdőjelezte meg Franciaországban, mivel a hatalmi berendezkedés tekintetében a tradíciók rendkívül fontosak.

Lényeges tehát, hogy a köztársasági elnökök hatalomgyakorlása a pártok és a választók által eddig sem volt kifogásolt, Sarkozy kormányzati intézményrendszer célzó reformjai azonban azt szeretnék elérni, hogy a hatalmi rendszer legitimitása ne csak a szokásjogból, hanem az annál jóval erősebb Alkotmányból legyen levezethető. Ezt az igyekezetét látva az államfőt többen azzal vádolták meg, hogy szándéka az elnök pártok és az egyes hatalmi ágak felett álló, meghatározó szerepének megerősítése, más szóval, Sarkozy legfőbb törekvése éppen saját elnöki hatalmának bebetonozása.

Sarkozy természetesen sosem értett teljesen egyet ezekkel a felvetésekkel, szerinte az elmúlt fél évszázadban bekövetkezett társadalmi és gazdaság változások a politikai intézményrendszer és hatalmi struktúra racionalizálását siettetik. Az elnök szerint éppen a reform és a politikai szisztéma a kor kihívásaihoz történő igazításának szüntelen halogatása az, ami felelőssé tehető a kurrens szociológiai és ökonómia problémákért. Ezen túlmenően, Sarkozy a változás szükségszerűségét a köztársaság intézményrendszerének demokratikusabb működése iránti elkötelezettségével magyarázza.²⁶ A ma fennálló rendszerben a köztársasági elnök többek között:

- Ellenjegyzés nélkül feloszthatja a Parlamentet;
- Határozhat magas beosztású köztisztviselők kinevezéséről;
- Bármikor népszavazást írhat ki;

²⁵ Gudlin Dóra (2007) 5. oldal.

²⁶ U.o.: 2. oldal.

- Normakontrollt kérhet az Alkotmánybíróságtól;
- Rendkívüli állapot esetén parlamentáris jóváhagyás nélkül irányíthatja az országot;
- Kinevezheti és bármikor le is mondathatja a kormányfőt és a minisztereket.
- Ezek mellett a köztársasági elnök sem politikai, sem büntetőjogi értelemben nem vonható felelősségre, a választópolgárok pedig semmilyen eszközzel nem vethetnek véget az elnöki mandátum kitöltésének.

Sarkozy szerint az ilyen és ehhez hasonló jogkörökből fakadó elnöki túlsúlyt tompítani kell, de szigorúan csak úgy, hogy közben a De Gaulle-i rendszer alapelvei nem sérülnek. Ez azt jelenti, hogy a reformokon keresztül voltaképpen *nem az államfő jogosítványait kell mérsékelni, hanem az azok gyakorlásával kapcsolatos elnöki felelősséget, számon kérhetőséget és transzparenciát kell világossá tenni*. Fontos tehát, hogy javaslataival Sarkozy nem a köztársasági elnök hatalmának visszavágására, *hanem annak alkotmányos alapokra helyezett demokratizálására tett kísérletet*.²⁷ Sarkozy javasolta például, hogy²⁸

- A választópolgárok kapjanak új jogokat az államfői munka kontrollálására.
- A köztársasági elnök határozza meg a nemzet politikáját.
- Az államfő tevékenységének, politikájának megvitathatósága a Parlament számára. (Jelenleg az államfőnek nem kell-lehet személyesen beszámolnia a Nemzetgyűlés és a Szenátus előtt, elég ha írásban közli akaratát a Parlament két házával).
- Az elnök kegyelmezési jogának megváltoztatása.
- Az elnök rendkívüli állapot esetén életbe lépő jogköreinek tisztázása. (Pl. mit jelent pontosan a rendkívüli állapot, és mikor kell-lehet azt feloldani).

.....
²⁷ Gudlin (2007) 11. oldal. Annak ellenére, hogy a francia hatalmi berendezkedést a szerzők nagytöbbsége működőképesnek tartja, a rendszer demokráciafokával kapcsolatban azért gyakran jelentkezik (félszeg) kételyek. JOHANCSIK például azt mondja: „A francia intézményi megoldással kapcsolatban az a kérdés merül fel, hogy összefér-e a demokratikus kormányzással, ha a pártoknak, illetve a parlamentnek nincs lehetősége, hogy nap mint nap beavatkozzék a végrehajtó hatalom működésébe...Ezzel összefüggésben felhozható ugyanis, hogy az ellenőrzött hatalom demokratikus elve arról szól, hogy akik felhatalmazást nyernek a kormányzásra, azoknak el kell számolniuk a tevékenységükről” – veti fel a szerző, aki egyúttal azonnal hozzá is teszi: „A francia rendszerben erre a választások, a parlament ellenőrző szerepe és a nyilvánosság (a pártok működési és szólásszabadságának teljes körű biztosítása révén) lehetőséget adnak.” Johancsik János (2003) A pártok és a politikai stabilitás a francia rendszerben. In: Politikatudományi Szemle. 2003. 3. szám. 103. oldal.

²⁸ A példák a teljesség igénye nélkül kerülnek bemutatásra, jelen tanulmányban csak a legfontosabb javaslatokra koncentrálunk, hiszen a javaslatcsomag folyamatos pártközi és szakmai egyeztetések tárgyát képezi, így azok összetétele változik. Forrás: Gudlin (2007).

- Az elnököt legfeljebb két ciklusra lehessen választani, vagyis az államfő mandátuma maximum 10 évre szólhasson.
- A Parlament kapja vissza azon jogát, hogy napirendjét – legalább részben – maga határozza meg. (Jelenleg ez is a kormány, így közvetve az államfő joga).
- Az ellenzék vizsgálóbizottságokat állíthasson fel és – adott esetben – elnökölhessen is azokban.
- A törvényalkotásra szánt időkorlátok meghatározása.
- Csökkenne a kormány azon joga, hogy sürgős esetekben korlátozza a megvitatható törvényjavaslatok számát.
- Korlátoznák a kormánynak azt a jogkörét, hogy bizonyos esetekben az ellenzék bevonása nélkül, szavazás nélkül fogadjon el törvényeket, amivel kapcsolatban az ellenzék legfeljebb utólag élhet vétójogával.
- Megkönnyítenék a kormánnyal szembeni bizalmatlansági indítvány benyújtásának feltételeit.
- Helyi és országos képviselői posztok közötti összeférhetlenségi szabályok újragondolása.
- Az állampolgárok által kezdeményezett referendum lehetőségének biztosítása.
- A választópolgárok is kezdeményezhessék egyes törvények kontrollját az Alkotmánybíróságnál.
- A külföldön élő francia állampolgárok parlamenti képviseleti lehetőségének kidolgozása.
- Az emberi, választói jogok hatékonyabb védelme az Alkotmányban, egy az emberi jogokat védő hatóság felállítása.

Világos, hogy az alkotmánymódosítási javaslatokat Sarkozy újszerű elnöki szerepfelfogása ihlette. Az államfő például azzal, hogy egymaga szeretne felelni a francia nemzetpolitika alakításáért, a különleges elnöki hatalmat még koncentráltabbá tenné, cserébe azonban gesztust gyakorolna a Nemzetgyűlés és a francia választók felé. Nem meglepő módon, Nicolas Sarkozy tehát vállalja a konfrontációt, az elszámoltathatóságot, a nagyobb felelősséget, ugyanakkor a megszokottnál erősebb felhatalmazást kér programjának végrehajtásához. Sarkozy játékszabályai világosak, amivel az ellenzék nem tudja, mit tegyen; egyelőre minden javaslatnak a hátulütőit keresi. Mint ahogy az előző felsorolásban is helyet kapott, a módosított Alkotmány például lehetőséget biztosítana a Nemzetgyűlés számá-

ra, hogy beszámoltassa az államfőt tevékenységéről, illetve hogy megvitassa az elnök politikáját a Parlamentben. Az ellenzék a javaslatot azonban mégsem úgy kezeli, mint egy új lehetőséget, amivel érdemes élni. A Szocialista Párt a javaslatot hevesen bírálta, mert a döntéshozó és a végrehajtó hatalom szétválasztása elvének megsértését látja benne. A jelenleg hatályos Alkotmány szerint ugyanis 1873 óta a francia köztársasági elnök nem léphet be a Parlament két házába, az elnök üzenetét csak levél formájában juttathatja el a képviselőknek – a baloldali ellenzék szerint ezt a szabályozást nem szabad felrúgni.

Az alkotmány-módosítási javaslatok tehát a vita középpontjában állnak, kérdés, hogy mi marad meg végül a több mint hetven pontos jogszabálytervezet-csomagból. A Nemzetgyűlés 2008. május 20-án kezdte meg az alkotmánymódosítás vitáját, a szenátusnak pedig még júniusban szavaznia kell arról. Ezt követően a két ház együttes ülésén, várhatóan július 7-én a képviselők legalább háromötödének támogatására lesz szükség annak elfogadásához. Mivel az UMP ehhez nem rendelkezik elég voksal, az ellenzéki honatyák győzködése tovább folytatódik. Az hogy a reformok közül végül hányat sikerül majd az ellenzékkel és a társadalommal elfogadtatni, nemcsak a programok életképességét jelzi majd, de a Franciaországban újszerű „sarkozizmus” politikai és politikusi sajátosságainak sikerességét is el fogja dönteni. Összefoglalásként íme néhány példa a „sarkozizmus” természetrajzát illetően:

3. Táblázat: A sarkozizmus politikai és politikusi anatómiája

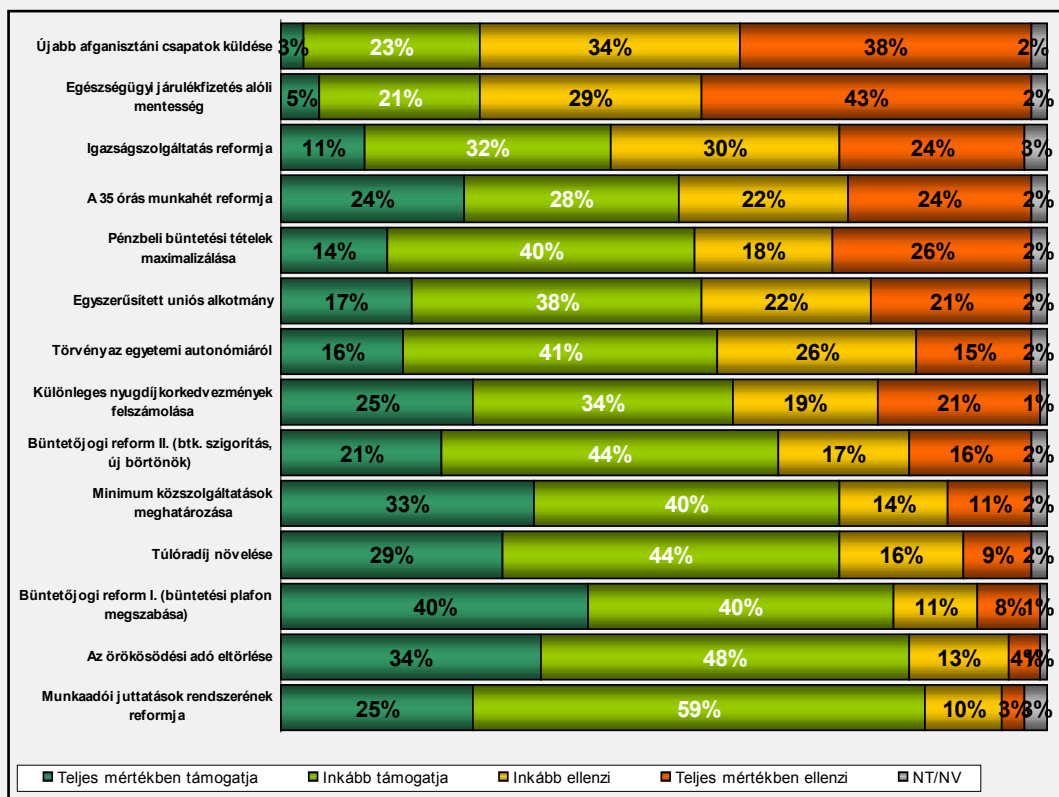
Jelenség	Tettenérhetőség
Homogenizáció, integráció és nyitottság I.: kormányzat-szerkezet és pártstruktúra	A külső és belső politikai ellenfelek átcsábítása a kormányba. Egy a tábor, egy a zászló politika a gaulle-i elképzelések alapján.
Homogenizáció, integráció és nyitottság II.: politikai kommunikáció, programalkotás	Politikai ellenfelek szimbólumainak, szakpolitikai felvetéseinek, politikai kommunikációs üzeneteinek, programelemeinek átvétele, használata. A különböző politikai ideológiák egymással történő vegyítése.
A „hyperprésidant” jelenség	Mindenütt jelenvalóság. Az elnök nemcsak átfogó diplomácia, külpolitikai kérdésekben, hanem kisebb jelentőségű, konkrét ügyekben is kifejti véleményét. A döntés-előkészítést és a döntéshozást is igyekszik ellenőrzése alá vonni, a hagyományosan miniszteri feladatokat is több esetben magára vállalja.

Jelenség	Tettenérhetőség
Racionális retorika	A kurrens társadalmi, gazdasági problémák szóki-mondó, kíméletlen megvilágítása. Feltáró, magya-rázó őszinteség a politikai retorikában.
Demokratizáló hatalomkoncentráció	Az elnöki hatalom megerősítése és demokratizálása az alkotmányon keresztül. A hatalmi ágak közötti egyensúlyok újragondolása.
Nemzetállamban gondolkodás	A nyitott piacgazdaság vívmányaiba vetett hittel kiegészült patrióta, protekcionista politika képvise-lete.
Reformpolitizálás	A tradicionális struktúrák szüntelen újragondolásá-nak, megváltoztatásának igénye. Erős modernizáci-óba vetett hit.
Intenzív médiahasználat	Az elektronikus és nyomtatott sajtó a korábbi el-nököknél jóval intenzívebb módon történő hasz-nálata. A perszonalizált privát és a politikai szféra összekapcsolása.

FÜGGELÉK

A. DIAGRAMM

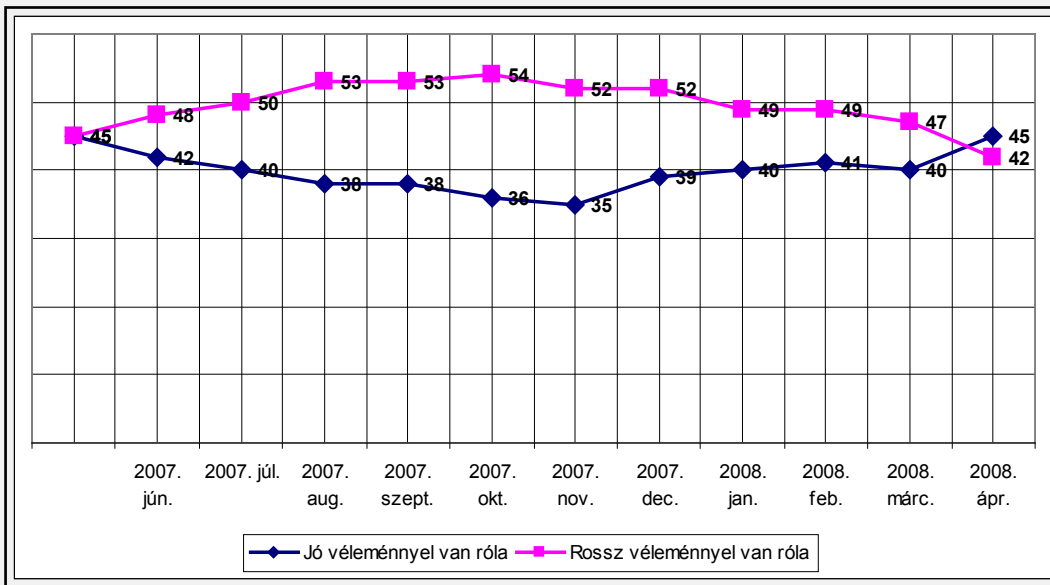
Támogatja-e a következő reformintézkedéseket? Reprezentatív kutatás, 1005 megkérdezett, CAWI-módszer, 2008. május.

FORRÁS: OPINION WAY

B. DIAGRAMM

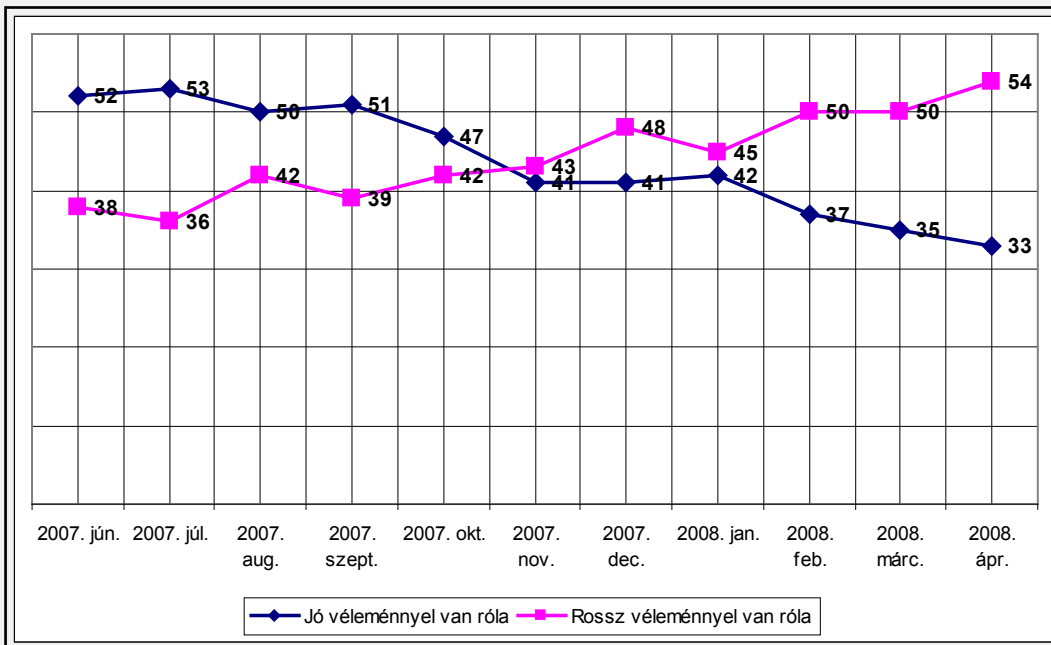
Milyen véleménnyel van a következő pártokról és politikájukról?(jó vélemény = teljesen jó vélemény vagy inkább jó vélemény, rossz vélemény = teljesen rossz vélemény, inkább rossz vélemény). Reprezentatív kutatás, összes megkérdezett, 2007. jún.-2008. április, 1000 fő, személyes lekérdezés, Szocialista Párt.

FORRÁS: TNS-SOFRES

C. DIAGRAMM

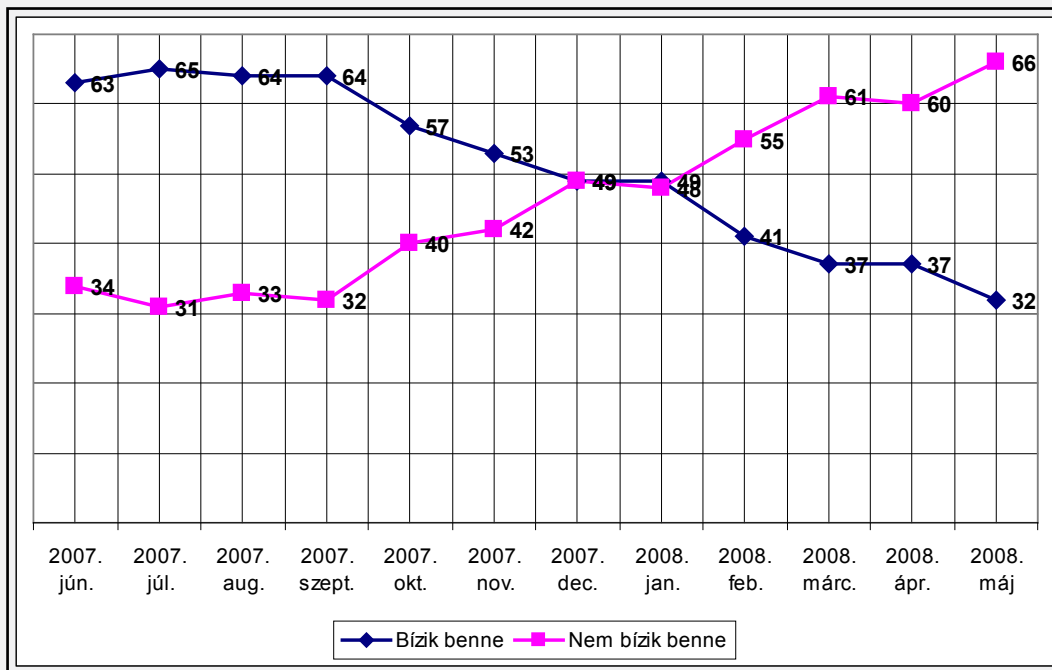
Milyen véleménnyel van a következő pártokról és politikájukról?(jó vélemény = teljesen jó vélemény vagy inkább jó vélemény, rossz vélemény = teljesen rossz vélemény, inkább rossz vélemény). Reprezentatív kutatás, összes megkérdezett, 2007. jún.-2008. április, 1000 fő, személyes lekérdezés, UMP.

FORRÁS: TNS-SOFRES

D. DIAGRAMM

Ön mennyire bízik abban, hogy Nicolas Sarkozy képes megoldani Franciaország jelenlegi problémáit? (Teljes mértékben bízik benne, inkább bízik benne = Bízik benne, Egyáltalán nem bízik benne, inkább nem bízik benne = Nem bízik benne). Reprezentatív kutatás, összes megkérdezett, 2007. június-2008. május. 1000 fő, személyes lekérdezés.

FORRÁS: TNS-SOFRES